

Redengevende omschrijving – Berkenwoude: Kerkweg 1

Monumentnummer: 2310

FEITELIJKE GEGEVENS

Adres	Kerkweg 1, 2825 BP Berkenwoude
Kadastraal nummer	Berkenwoude B 1772
Naam object	N.v.t.
Complexonderdelen	N.v.t.
Oorspronkelijke functie	Woonhuis schoolhoofd
Opdrachtgever	Niet bekend
Architect/aannemer	Niet bekend
Datering / Bouwjaar	1879

(CULTUUR)HISTORISCHE ACHTERGROND

Dorpsbebouwing

De dorpsbebouwing bestond van oorsprong uit woonhuizen voor notabelen, zoals burgemeesters, notarissen en rijke handelaren, arbeiders en winkeliers/ambachtslieden. Naarmate de 19e eeuw verstreek, kwam er steeds meer ruimte voor burgermanswoningen. De eigenaren hadden geen winkel meer aan huis, maar werkten in een kantoor (bij een fabriek, notaris, e.d.) of rentenierden.

Het betreffende type woning, een middengangshuis, werd door de gegoede burgerij en plattelandsnotabelen vaak gekozen als woningtype vanwege de voorname uitstraling ervan. Vaak werd een dergelijk type bewoond door bijvoorbeeld een directeur, arts, notaris of burgemeester. De onderhavige woning werd in het laatste kwart van de 19e eeuw gebouwd als onderwijzerswoning voor de openbare school van Berkenwoude. De woning is daardoor illustratief voor de sociaal-economische ontwikkeling van de gemeente Krimpenerwaard gedurende de 19e eeuw.

Onderwijs

Conform de onderwijswet van 1806 was de gemeente verantwoordelijk voor het huisvesten van de hoofdonderwijzer van de school. De onderhavige woning is vanwege de geschiedenis van en de herinnering aan de ontwikkeling van het onderwijs in de Krimpenerwaard een belangrijk element binnen de ontwikkeling van de dorpskern Berkenwoude in het bijzonder en de gemeente Krimpenerwaard in het algemeen.

STEDENBOUWKUNDIGE, LANDSCHAPPELIJKE SITUATIE

Ruimtelijke ontwikkeling Berkenwoude

Het dorp heeft een lineaire hoofdstructuur. Deze is het gevolg van de ontginningen van het gebied, die vanaf de 13e /14e eeuw vanuit het Oosten en Westeinde werden uitgezet. Na het ontstaan van een nederzetting aan het begin van de 14e eeuw werd ook een kerk opgericht. Rondom het knooppunt Dorpsstraat / Oosteinde / Westeinde ontstond een dorpskern die naast boerderijen ook ambachtslieden en middenstanders huisvesten. De richting van de kavelstroken die werden uitgezet, werd bepaald door de al bestaande ontginningen in het gebied. Hierdoor staan de kavels niet precies haaks op de ontginningsas en de boerderijen, die op de koppen van de percelen staat, ook niet. De ontginningsassen werden aan beide zijden bebouwd en waren voorzien van wegsloten. De boerderijen langs het Oosteinde en Westeinde zijn daardoor alleen met bruggen of dammen te bereiken.

Tot aan 1945 was er alleen inbreiding en uitbreiding van het dorp langs de bebouwingslinten. Pas na 1945 groeide het dorp op kleine schaal door de aanleg van enkele nieuwbouwwijkjes.

Ondanks dat er een zekere mate van verdichting in dit deel van het bebouwingslint heeft plaatsgevonden, is het cultuurlandschap rondom Berkenwoude zeer gaaf bewaard gebleven. Het agrarisch ensemble, draagt vanwege de karakteristieke ruimtelijke opbouw, bij aan de kwaliteit en afleesbaarheid van het cultuurlandschap rondom de dorpskern.

Ruimtelijke opbouw perceel

De woning is gelegen aan de zuidwestzijde van het Westeinde. Het pand is onderdeel van een perceelsgewijs ontwikkelde gevelwand met een grote diversiteit aan bebouwing. In tegenstelling tot de overige historische bebouwing in de dorpskern heeft de onderhavige woning een voortuin met een eenvoudig en oorspronkelijk gietijzeren hekwerk. De voorgevelrooilijn ligt flink naar achteren ten opzichte van de andere

bebouwing. De uitstraling van het notabelenhuis wordt versterkt door de aanwezigheid van de groene voortuin.

Kerkweg 1 is het overgangspunt tussen de Dorpsstraat en Kerkweg en tevens de beëindiging van de dorpskern met historische bebouwing tot aan de 20e eeuw. Vanaf dit punt staat richting het noordwesten alleen naoorlogse bebouwing. Het pand is hierdoor een essentieel onderdeel binnen de gevelwand en de historische ruimtelijke ontwikkeling van de dorpskern. Het pand, als beëindiging van de dorpsontwikkeling tot aan de 20e eeuw, draagt bij aan de afleesbaarheid van de ruimtelijke ontwikkeling van de dorpskern.

ARCHITECTUURHISTORISCHE WAARDE

Het pand betreft een klein maar architectonisch zorgvuldig uitgevoerd voorbeeld van een herenhuis uit het laatste kwart van de 19e eeuw. Het is gebouwd in een tijdsgebonden architectuur met een afgeplat schilddak, een paneeldeur en schuifvensters met T-ramen. De pilasters, het hoofdgestel en het fronton van de dakkapel en de ontlastingsbogen met reliëfversieringen zijn kenmerken van de eclectische bouwstijl, die in zwang was van 1850-1910 en waarbij men elementen uit vroegere klassieke bouwstijlen tot een nieuw geheel combineerde.

Het pand is van het type middengangshuis, waarbij de gang precies in het midden van de plattegrond van de voorzijde van het huis naar de achterzijde loopt. Dit is een kenmerkend type voor de notabelenhuisen uit de 19de eeuw binnen de gemeente Krimpenerwaard.

BESCHRIJVING

Woning

De woning heeft een vierkante plattegrond en bestaat uit één bouwlaag met een zolder onder afgeknot schilddak, dat evenwijdig ligt aan de straat. Het dak is gedekt met gesmoorde Verbeterde Hollandse Pannen. De houten dakkapel wordt beëindigd met een fronton.

De gevels zijn gemetseld in roodbruine bakstenen in kruisverband. Onderin is een gepleisterde plint aangebracht. De voorgevel is symmetrisch ingedeeld. De entree bevindt zich in het midden van de voorgevel (inherent aan het middengangstype) en heeft een houten omlijsting van twee pilasters en een hoofdgestel. De houten deur is vormgegeven met panelen, een brievenbusgleuf en een klein raampje. Aan weerszijden van de deur zijn in totaal vier getoogde schuifvensters met T-ramen geplaatst. In de dakkapel zijn twee getoogde vierruitsvensters aanwezig.

De ontlastingsbogen boven de vensters zijn uitgevoerd als een mix tussen hanenkammen en getoogde strekken en voorzien van pleistering met reliëfversiering. In het fronton van de dakkapel is ook een versiering aangebracht.

Het terras aan de achterzijde is uit 1971. Voor de aanleg van dit terras is een uitgebouwde bijkeuken gesloopt. Tegelijkertijd zijn toen in de achtergevel in het midden een nieuwe deur en aan de rechterzijde twee nieuwe T-vensters geplaatst. Diverse schoorstenen zijn toen gesloopt. De

indeling van de woning is grotendeels gehandhaafd.

Hek

Voor de woning staat een eenvoudig maar oorspronkelijk gietijzeren hekwerk met spijlen die eindigen in boogjes.

WAARDENSTELLING

De onderwijzerswoning aan de Kerkweg 1 te Berkenwoude is van:

Cultuurhistorische waarde:

- Ter illustratie van de sociaal-economische ontwikkeling van de gemeente Krimpenerwaard gedurende de 19e eeuw.
- Als verwijzing naar de ontwikkeling van het onderwijs in de Krimpenerwaard en in de dorpskern Berkenwoude in het bijzonder.

Stedenbouwkundige / landschappelijke waarde:

- Als essentieel ruimtelijk element binnen de historische stedenbouwkundige structuur.
- Als beëindiging van de historische dorpskern en daarmee vanwege de bijdrage aan de afleesbaarheid van de historische ruimtelijke ontwikkeling.
- Vanwege de voortuin met oorspronkelijk hekwerk die versterkend zijn aan de typologie van de notabelenwoning.

Architectuurhistorische waarde:

- Als klein maar architectonisch zorgvuldig uitgevoerd voorbeeld van een herenhuis uit het laatste kwart van de 19e eeuw.
- Vanwege de tijdsgebonden architectuur met een afgeplat schilddak, een paneeldeur en schuifvensters met T-ramen.
- Als voorbeeld van de toepassing van de eclectische bouwstijl, die tot uiting komt in de pilasters, het hoofdgestel, het fronton en de ontlastingsbogen met reliëfversieringen.
- Als voorbeeld van een middengangshuistype, wat kenmerkend is voor de notabelenhuizen uit de 19de eeuw binnen de gemeente Krimpenerwaard.

Waarde vanwege de Gaafheid:

- Van de bouwmassa.
- Van de architectuur met eclectische kenmerken.
- Van de T-vensters en houten voordeur.
- Van het hek.

Zeldzaamheidswaarde:

- Binnen Berkenwoude en de Krimpenerwaard als geheel als voorbeeld van een notabelen(onderwijzers)woningen uit het laatste kwart van de 19e eeuw in tijdsgebonden architectuur.

IDENTITEIT KRIMPENERWAARD

De onderwijzerswoning aan de Kerkweg 1 draagt bij aan de ruimtelijke identiteit van de gemeente Krimpenerwaard vanwege:

1. De massa-opbouw van de woning, die bijdraagt aan de historische, ruimtelijke diversiteit en afleesbaarheid van de dorpskern.
2. De esthetische kwaliteit van de woning.

BESCHERMING

De volgende onderdelen vallen onder de bescherming:
Exterieur, bouwkundige structuur en waardevolle interieuronderdelen
(met uitzondering van recent(e) sanitair, keuken(s) en badkamer(s)).

BRONNEN

- Enderink, S. (2016), *Het Krimpenerwaardboek*, Zwolle
- Groningen, C.L. van (1996), *De Krimpenerwaard*, Zwolle
- Hofkens, M., Ingen, M. Van, e.a. (1991), *Jongere bouwkunst en stedenbouw 1800 – 1945*. Monumenten inventarisatieproject
- Hoven, F. Van den (2002), *Op ontdekkingstocht door Krimpenerwaard en Lopikerwaard. Topografisch, cultuurhistorisch en recreatief handboek voor streekbewoners en toeristen*.
- Janse, C. (2009), *Berkenwoude in oude ansichten, deel 1*.
- Knoester, J.J. (2002), *Kernachtig Krimpenerwaard, 100 jaar plaatselijke geschiedenis*.
- Kroon, M. (2000), *Krimpenerwaardig, de geschiedenis van de Krimpenerwaard in woord en beeld*.
- Povée, H. (2004), *Tien eeuwen tussen Lek en IJssel: geschiedenis van de Lopikerwaard en de Krimpenerwaard*.
- Stenvert, R. e.a. (2004), *Monumenten in Nederland, deel Zuid-Holland*.
- Stichting Krimpenerwaard, *Monumenten in de Krimpenerwaard: in Haastrecht, Stolwijk, Vlist, Schoonhoven, Ammerstol, Bergambacht, Berkenwoude, Lekkerkerk, Krimpen aan de Lek, Krimpen aan den IJssel, Ouderkerk aan den IJssel, Goudarak: cultuurhistorisch waardevolle gebouwen en objecten in beeld*.
- Ven, G.P. van de (2004), *Mensen in een waard vol wind en water: geschiedenis van de Waterhuishouding in de Krimpenerwaard*.
- Topotijdreis.nl
- Beeldbank RCE, kadastrale minuut Berkenwoude
- Streekarchief Midden-Holland (bouwvergunningen)
- <http://www.joostdevree.nl/shtmls/eclecticisme.shtml>